

Conceptes de comunicació

1. Termes principals

1. *Comunicació*: intercanvi verbal i no verbal entre parlants.
2. *Discurs*: producció lingüística que es percep com a significativa, unitaria i intencional.
3. *Conversa*: modalitat discursiva oral, interactiva, espontània i informal, l'estructura de la qual és l'intercanvi lingüístic —mútuament satisfactori— a partir de torns de paraula.
4. *Retòrica*: art de la paraula i recursos per persuadir (perlocució).
5. *Pragmàtica*: estudi dels principis que regulen l'ús del llenguatge en la comunicació (emissor-enunciat-destinatari; actes de parla, il·locució).
6. *Actes de parla*: una producció definida en termes d'intenció —il·locució— i efecte—perlocució—.
7. *Perlocució*: objectiu global d'un discurs.
8. *Estratègia*: projecció i direcció del comportament comunicatiu.

2 Principis retòrics

Processal: parlar és seguir l'ordre d'un procés d'operacions comunicatives.

- (A) inventar: registres, gèneres, tòpics.
- (B) disposar: exordi, narració i argumentació, epíleg,
- (C) posar en paraules: claredat, correcció; economia, fortuna
- (D) recordar: recursos i instruments de la memòria.
- (E) actuar: dicció, entonació i comunicació no verbal.

Situacional: adequació a l'auditori, la finalitat i les circumstàncies.

Provatori i ètic:

recursos lògico-discursius: narració, argumentació —
tòpics, argumentari—
emocions de l'audiència
caràcter de l'orador: prudent, honrat i bondadós (principi ètic)

3. Principis pragmàtics

Cooperació: ésser breu, clar, veraç i rellevant.

Cortesia: no imposar-se, donar opcions i fer que l'altri se senti bé.

Assertivitat: l'exercici ple i segur del rol de parlant

Empatia: escoltar i observar l'interlocutor per entendre'l i fer-li saber que un comprèn el que sent.

Autoestima (estimulació de l') ésser respectuós amb l'interlocutor i fer-lo sentir bé amb sí mateix.

4 Síntesi: què vol dir parlar?

1. *Socialització*: saber escoltar.
2. *Socialització alfabètica*: llegir i escriure, és a dir, dialogar amb els morts.
3. *Satisfacció de les necessitats personals*: ésser assertiu, empàtic i respectuós amb l'autoestima de l'altri.
4. *Excel·lència en credibilitat i capacitat d'influència*: ésser persuasiu, és a dir, prudent, honrat i benevolent (model cívic) o bé edificant, legítim, eficaç i generós (model heroic).

5 Glossari de comunicació

Vegeu l'exposició discursiva del següents termes del glossari al document "Comunicació: humor i creativitat.

expressió	<ol style="list-style-type: none">1. Exteriorització d'un contingut psíquic (idees, emocions, sentiments, voluntats) mitjançant signes (paraules, gests, obres artístiques).2. Aspectes formals del discurs, referents al registre (familiar, formal) i a les característiques lèxiques, sintàctiques o prosòdiques.
comunicació	Intercanvi verbal i no verbal entre parlants. Des del punt de vista de la lingüística, la comunicació és el procés de transmissió d'un missatge entre un emissor i un destinatari. El missatge, que pot ser verbal o extraverbal i s'ha de dur a terme d'acord amb un codi, és un senyal que remet a un referent. El referent és una realitat extralingüística, i pot ser una cosa, un esdeveniment o un estat d'ànim, tots ells pertanyents al món real.
creativitat	<ol style="list-style-type: none">1. La creativitat com a novetat és un concepte culturalment recent (s. XX), que es fonamenta en una comunicació sorprenent amb l'inconscient mitjançant la intuïció i la imaginació. Es distingeix tres aspectes de la creativitat, ja sigui un producte (obra), un procés (activitat) o una característica personal (entitat psicològica).2. Capacitat de crear noves combinacions, les qual tenen un interès o un valor propi. La creativitat està vinculada al pensament -crear és pensar- i al discerniment per triar allò pertinent.3. La personalitat creativa destaca per la sensibilitat a l'entorn, la flexibilitat o capacitat de variació, i l'originalitat que prové de la novetat i l'espontaneïtat.

	<p>4. Gramaticalment, la creativitat és l'aptitud del parlant per produir espontàniament i per comprendre un nombre infinit d'enunciats nous.</p>
actes de parla	<p>Segons la pragmàtica, comunicar-se és una activitat, de la qual distingeix cinc classes d'actes. L'enunciat o missatge que transmet l'emissor i interpreta el destinatari pot ser: 1) constatiu, perquè constata, representa o descriu un estat de coses (per exemple, una asseveració o una hipòtesi), 2) directiu, quan modifica la conducta del destinatari (ordre, pregunta, consell), 3) compromissiu, en què l'emissor es compromet a dur a terme una acció, mitjançant una promesa o un oferiment, 4) expressiu, que és la manifestació de l'estat psicològic del parlant, com una disculpa o la salutació i 5) declaratiu, quan el missatge modifica el món cultural, per exemple un contracte, una sentència judicial o un bateig.</p>
al·locució	<p><i>Entorn oral</i>↑ de comunicació formal i molt planificada propi d'un àmbit d'<i>intercanvi</i>↑ institucional, i del què la retòrica distingeix els <i>gèneres públics</i>↑ del discurs judicial, espectacular i deliberatiu.</p>
aparat crític	<p>Conjunt de dades de caràcter històric, teòretic i bibliogràfic, destinat a documentar científicament el marc d'investigació. L'aparat crític descriu les circumstàncies que concorren en un text, i és habitual fer la seva presentació exhaustiva en una secció o capítol introductori.</p>
argumentació	<p>1. Dels <i>patrons</i>↑ discursius, l'argumentació és el discurs que explica i justifica les opinions sobre les coses o la raó per la què les coses són d'una determinada manera. Un discurs argumentatiu consta d'una premissa o afirmació acceptada, i d'un conjunt de raons (lleis de pas) que condueixen a una conclusió.</p> <p>2. Argumentar és adreçar a un interlocutor un argument, és a dir, una bona raó per fer-li admetre una conclusió o incitar-lo a adoptar uns comportaments adequats.</p>
ciència, comunicació de la	<p>1. La comunicació de la ciència es fa mitjançant la literatura grisa (no visible o difícilment accessible) i la literatura de divulgació. La grisa desenvolupa els subgèneres del <i>projecte</i>↑, la <i>monografia</i>↑ i la <i>memòria de recerca</i>↑; i la literatura de divulgació consta d'articles, ressenyes, manuals i tractats.</p> <p>2. La prosa científica presenta tres característiques de gènere: a) formalitat expressiva, amb estil precís i estàndard, terminologia, <i>aparat crític</i>↑, referències documentals i bibliogràfiques; b) formalitat temàtica, relativa al cànon o la tradició de la disciplina i que afecta al repertori d'assumptes, a la metodologia i a l'esquema</p>

	d'exposició; c) propòsit institucional, és a dir, vinculat a les institucions acadèmiques i científiques, la qual cosa afecta a la validació i la publicació dels texts, i al reconeixement dels mèrits intel·lectuals dels autors.
conversa	Entorn comunicatiu oral, interactiu, espontani i informal, l'estructura del qual és l'intercanvi lingüístic -mútuament satisfactori- a partir de torns de paraula.
discurs	Producció lingüística que es percep com a significativa, unitària i intencional. En ocasions, equival a text, en el sentit d'enunciat complet i autònom, sense distinció de la producció oral o escrita.
entorns orals	La comunicació oral es desenvolupa en tres entorns, conversa, entrevista consultiva i al·locució, d'acord amb el seu grau de planificació i de formalitat expressiva. La conversa és espontània, informal i col·loquial, i no té un propòsit determinat; per exemple, una salutació o una confidència. L'entrevista respon a una planificació, presenta una expressió estàndard i té un propòsit instrumental, com comprar o vendre, consultar un especialista, etc. L'al·locució està molt planificada, és formal i abasta un propòsit institucional. Els esmentats entorns estan relacionats amb l' <i>intercanvi</i> ↑ de caire interpersonal, social i institucional, respectivament.
entrevista consultiva	<i>Entorn oral</i> ↑ de comunicació, d'expressió estàndard i estructura planificada, que es produeix en un àmbit d' <i>intercanvi</i> ↑ social, en el qual els interlocutors actuen d'acord a rols i a propòsits instrumentals.
estratègia	Planificació i control del comportament comunicatiu. Amb les estratègies es vol controlar la conversa i assolir la <i>persuasió</i> ↑, mitjançant la gratificació (promesa, mostra de simpatia) o la sanció (amenança, imatge negativa de l'interlocutor).
funcions comunicatives	La funció o finalitat comunicativa d'un discurs pot ser: a) referencial, perquè dona informació sobre el món; b) metalingüística, que informa de la llengua com a objecte específic del món; c) poètica, que explora els recursos creatius de la llengua i de l'expressió del missatge; d) apel·lativa, que incideix en la conducta de l'interlocutor; e) psíquica, que manifesta la identitat psicològica del parlant, dels seus sentiments i raonaments; f) factiva, que modifica l'estat de coses del món mitjançant enunciats que canvien l'entorn cultural.
gèneres	L' <i>al·locució</i> ↑, discurs públic estudiat per la <i>retòrica</i> ↑, consta dels gèneres: a) judicial, que tracta de la defensa o acusació sobre fets

públics	del passat; b) espectacular o gènere de l'exhibició retòrica que elogia o censura un assumpte, per tal d'aconseguir l'adhesió del públic; c) deliberatiu o gènere del debat parlamentari o entre gent d'un grup, que consisteix en proposar acords.
humor	L'humor és un escenari verbal molt propici per a la creativitat, ja que formalment emprava de manera combinada diversos <i>patrons</i> [†] (en particular, narració i argumentació) i que substancialment ofereix una perspectiva diferent de la realitat. Els recursos de l'humor són l'exageració, la paròdia, la inversió del punt de vista o la combinació de lògiques o sèries d'esdeveniments incompatibles.
intercanvi, àmbit d'	L'àmbit d'intercanvi, que pot ser interpersonal, social i institucional, és correlatiu als <i>entorns orals</i> [†] de la conversa, l'entrevista i l'al·locució. L'intercanvi interpersonal es produeix com a conversa, és espontani i informal, i estableix relacions d'igualtat entre els interlocutors. L'intercanvi social es dona en l'entrevista consultiva, condicionada pels rols i la situació dels parlants. L'intercanvi institucional es manifesta en al·locucions, discursos públics que estan pautats i resulten formals.
memòria de recerca	Text científic el propòsit del qual és presentat de manera sintètica el procés i els resultats d'una investigació realitzada. El seu esquema consta d'aquestes parts: 1) títol, concís i informatiu; 2) introducció, en què es descriu l'objecte d'estudi, els objectius i la perspectiva científica o <i>aparat crític</i> [†] ; 3) desenvolupament dels continguts de la recerca; 4) conclusió, que ofereix una recapitulació i una avaluació global; 5) bibliografia; 6) annexos, amb documentació complementària.
monografia	Text científic que presenta els resultats d'una investigació, els apartats de la qual són similars a la de la <i>memòria</i> [†] . La redacció molt concisa i fluida converteix la monografia en un article, modalitat textual apta per a la divulgació especialitzada.
narració	<p>1. Dels <i>patrons</i>[†] discursius, la narració és el que reflecteix què passa al món i què fan els éssers. Les modalitats narratives poden ser fictícies o verídiques, com la novel·la, el conte i l'acudit (fictícies) o la Història, la notícia de premsa o l'anècdota (verídiques).</p> <p>2. La narratologia o teoria de la narració sosté que les històries exploren els límits de la realitat i de la legitimitat, i que formalment estan constituïts pels sis elements de l'actor (personatges), l'acció (esdeveniments), la meta, l'escenari, l'instrument i el problema. El problema consisteix en l'existència d'un desequilibri entre els altres elements, i planteja qüestions de legitimitat i de valors morals.</p>

operacions discursives	Parlar és seguir un procés i produir unes operacions discursives: a) inventar o buscar els arguments i els <i>patrons</i> ↑ apropiats a l'assumpte; b) disposar ordenadament les seves parts; c) posar en paraules de manera clara, econòmica i correcta; d) preparar la memòria; e) pronunciar o redactar el discurs de manera polida i atractiva.
patrons	Motlles o formes prototípiques d'organització dels discursos, que conformen els principals i més complexos recursos comunicatius entre els parlants: a) el descriptiu, que reflecteix com són les coses; b) l'argumentatiu, que explica les opinions sobre les coses o per què les coses són com són; c) el narratiu, que reflecteix què passa al món i què fan els éssers; d) el directiu, que reflecteix la voluntat que els altres facin quelcom o que les coses siguin d'una manera determinada; e) l'expressiu, que reflecteix les reaccions emocional davant les coses o els esdeveniments. Els patrons directiu i expressiu tenen un clar parentiu amb les <i>funcions</i> ↑ apel·lativa i expressiva, respectivament.
perlocució	<i>Persuasió</i> ↑ o objectiu global d'un discurs, tal com es descriu als <i>actes de parla</i> ↑.
persuasió	Efectes de la comunicació eloqüent o perlocució, que amb l'aplicació d'una <i>estratègia</i> ↑ indueix l'interlocutor a creure o fer alguna cosa.
pragmàtica	Part de la lingüística que estudia els <i>principis</i> ↑ -cooperació, cortesia, assertivitat- que regulen l'ús del llenguatge en la comunicació. La pragmàtica considera que la comunicació s'estableix entre l'emissor i el destinatari mitjançant l'emissió d'enunciats, que són interpretats com a <i>actes de parla</i> ↑.
principis pragmàtics	La comunicació és un procés que es regula pels següents principis: a) cooperació, que implica ésser breu (quantitat), clar i ordenat (manera), veraç (qualitat) i pertinent (rellevància); b) cortesia, que consisteix en no imposar-se, donar opcions i fer que l'altre se senti bé (estimulació de l'autoestima); c) assertivitat, és a dir, exercir de manera plena i segura el rol comunicatiu que correspon, tot evitant l'agressivitat o la submissió.
projecte	Text científic que consisteix en un guió previ o pla detallat que es proposa per tal de realitzar una investigació. Consta d'un títol, una explicació genèrica (concepte), la presentació de l'assumpte i dels objectius (objecte d'estudi), el marc d'anàlisi o <i>aparat crític</i> ↑, un pla de desenvolupament, observacions diverses i, finalment, un resum del propòsit i interès de la recerca (síntesi).

retòrica	Disciplina clàssica que tracta del discurs públic i dels seus recursos per persuadir, i presenta la comunicació com un conjunt d' <i>operacions discursives</i> [↑] i de <i>gèneres</i> [↑] . La retòrica està considerada com la primera teoria de la comunicació de masses i té aplicacions en els <i>media</i> , la política i la publicitat.
text	Vegeu <i>discurs</i> .
llenguatge	<ol style="list-style-type: none">1. El conjunt de les llengües naturals, considerades en les seves característiques comunes. També, l'aptitud dels éssers humans per comunicar-se mitjançant llengües.2. Figuradament, el conjunt d'altres sistemes simbòlics emprats per a la comunicació, com els artístics (música, pintura, etc.) o els formals (matemàtica, lògica). L'aptitud per comunicar-se amb aquests sistemes diferents de les llengües.